

TIKĖJIMO TIESŲ TILTAI

Veprius garsina Sekminės, krateris ir kūrybingi žmonės

Vykdydami projektą „Tikėjimo tiesų tiltai“ pasakojame apie XIX amžiuje atsiradusias ir iki šiol gyvuojančias tikinčiųjų šventes.

Sekminės Vepriuose – viena tokių. Tą dieną daugelis vepriškių sulaukia svečių: atvykę iš toliau maldininkai, apėję Jėzaus Kristaus kančios kalvarijas, aplanko gimines, jaunystės draugus.

Vaizdingoje vietoje, tarp Veprių ežero ir Šventosios upės išsidėčiusios kalvarijos – svarbiausias miestelio išskirtinumas. Sakralinių statinių kompleksą sudaro 35 Kryžiaus kelio stotys: bažnyčia, koplytstulpiai, kryžiai, mediniai ir geležiniai vartai. Pirmą kartą šios kalvarijos buvo apeitos 1846 m. Sovietmečiu – 1963 m. – valdžios įsakymu koplytėlės buvo sunaikintos, išskyrus buvusias šventoriuje. Kryžiaus kelio stotys atkurtos 1989 m. už tikinčiųjų paaukotas lėšas.

Veprių bažnyčia.

Miestelis ant kraterio

Veprių miestelis garsus savo praeitimi, įdomia istorija, kūrybingais žmonėmis. Pastaraisiais metais traukos objektu tampa pati miestelio įkūrimo vieta – Vepriai įsikūrę meteoritinio kraterio viduryje.

Pasaulyje tokios išskirtinės, kosminės kilmės kraterių randama iki 200. Jie – ne tik geologinės istorijos liudininkai, bet ir ekonomiškai vertingos naudingųjų iškasenų talpyklos. Mokslininkų duomenimis, Veprių kraterio amžius yra 160–165 mln. metų, o

vidutinis skersmuo – apie 8 km.

Apsilankiusieji šiame miestelyje pajunta tam tikrą nenusakomą spindesį. Kas žino, gal ta šviesa sklinda po mūsų kojomis: juk hipotezė, kad kosminiame Veprių kraterio dugne gali būti deimantų, dar neatmesta.

Spalvinga istorija

Veprių vardas pirmą kartą paminėtas 1384 m. Vygando Marburgiečio kronikose, kryžiuočių karo kelių aprašyme. Tuo metu ant Veprių piliakalnio stovėjusi medinė lietuvių pilis, kurią 1384

m., tarpusavio kovų dėl valdžios Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje metu, užėmė Vytautas, padedamas vokiečių ordino.

1656 m. pro Veprius nuo rusų ir kazokų kariuomenės traukėsi Jonušo Radvilos daliniai. Ant piliakalnio XVII a. Šemetų pastatyti dvaro rūmai buvo nuniokoti švedų per Šiaurės karą, 1704 m., todėl dvaro centras perkeltas į dabartinę vietą. XIX a. pastatytas klasicistinis vieno aukšto rūmų pastatas.

Veprių dvaro valdytojais buvę Kęsgailos, Oginskiai, Šemetos.

Oginskių valdymo laikais čia veikė popieriaus dirbtuvė. XVIII a. kraičio keliu dvaras perėjo Tyzenhauzams. Po Mykolo Tyzenhauzo mirties atiteko jo našlei bajorėi Barborai von Syberg-Tyzenhauzienei, kuri apie 1768 m. ištekėjo už Vitebsko vaivados Mykolo Kosakovskio.

Brolio vaikų globą, tuo pačiu ir dvarą, siekė perimti Antanas Tyzenhauzas. Iki 1779 m. dėl dvaro vyko aršūs teisminiai ginčai tarp jo ir Mykolo Kosakovskio.

Vėliau dvaras atiteko Juozapui Dominykui Kosakovskiiui.

1831 m. sukilimo metu su savo kariuomene čia buvo apsisijusi Emilija Pliaterytė. Po Juozapo mirties 1840 m. dvarą paveldėjo jo duktė Pelagija, ištekėjusi už škotų kilmės buvusio Indijos jūrų laivyno tarnautojo.

Čia pora susilaukė sūnų Stanislavo, Aleksandro ir Roberto Felikso. Sutuoktiniai buvę dailininkai mėgėjai, savo tapytais darbais puošdavę rūmų interjerą.

Iš jų 1855 m. dvarą nusipirko dailininkų šeima, persikėlusį gyventi iš Musninkų, o apie 1883 m., po gaisro, jį įsigijo grafas Adomas Alfredas Pliateris. Kaip manoma, jis pats čia negyveno. Jo sūnus Marijonas Vandalinus Pliateris valdė dvarą nuo tėvo mirties 1909 m. iki 1923 m. Jo valdymo laiku pastatyti ar rekonstruoti dauguma dvarui priklausiusių statinių miestelyje. Marijonas Pliateris 1910 m. į Veprių dvarą iš Švėkšnos perkėlė Jurgio Pliaterio gausią biblioteką.

1845 m. įkurta Veprių parapija. 1864 m. Vepriai tapo valsčiaus centru. 1924 m. valstybės nusavinto dvaro bazėje įkurta žemesnioji žemės ūkio mokykla.

Veprių dvaro ansamblis ir dalis parko su tvenkiniais yra išlikę. Mūsų dienų sulaukė dauguma reprezentacinių ir ūkinių dvaro pastatų, įskaitant spirito varyklą, medinį ir mūrinius kumetynus bei vadinamąjį „kolonų pastatą“ – dvaro rūmus.

Nukelta į 8 p.

Metų sukaktys

Sukanka 65 metai, kai Paželežiuose, Veprių apylinkėje, Ukmergės rajone, 1957 m. birželio 7 d. gimė Dalia Jazukevičiūtė, žurnalistė, poetė, eseistė, prozininkė.

○○○

Sukanka 135 metai, kai Ratautų kaime, Veprių valsčiuje, Ukmergės apskrityje, 1887 m. birželio 7 d. gimė Medardas Ratautas, geodezijos inžinierius, docentas. Mirė 1971 m. balandžio 4 d. Kaune.

○○○

Sukanka 70 metų, kai Pasodninkų kaime, Gelvonų apylinkėje, Širvintų rajone, 1952 m. birželio 9 d. gimė Janė Juzėnienė, liuanistė, mokytoja ekspertė. Dirbo Ukmergės mokyklose. Išleido keletą lietuvių kalbos mokomųjų leidinių.

○○○

Sukanka 90 metų, kai Kliepšių kaime, Žemaitkiemio apylinkėje, Ukmergės rajone, 1932 m. birželio 9 d. gimė Genovaitė Stulpinienė, humanitarinių mokslų daktarė, nevalstybinio aukštesniojo ir aukštojo mokslo organizatorė ir steigėja, prozininkė, poetė.

Ukmergės Vlado Šlaito viešosios bibliotekos inf.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Lina SUKACKIENĖ

„Pandemija, karas ir žmonių įpročiai keičia Sekminių atlaidus Vepriuose“, – pasakoja vepriškė, buvusi ilgametė miestelio seniūnė Dalė Urbonienė.

Pasak jos, Veprių veidas per Sekmines pastaraisiais metais tikrai kitoks. Vis mažiau tikinčiųjų renkasi į šią vasaros pradžios šventę.

Tradiciskai Veprių miestelio gyventojai kalvarijas eina penktadieniais, iš svetur atvykę maldininkai – šeštadieniais, o Sližių kaimo gyventojai – sekmadieniais.

Į šias iškilmes visada atvyksta vyskupas su palyda. Šventė pradedama šventomis Mišiomis, o po jų visi maldininkai rikiuojasi į eiseną ir eina Kryžiaus kelio žygį.

Visada priekyje yra nešamas kryžius, eisenoje dalyvauja choras, skaitovai. Gausiausios dalyvių skaičiumi būna šeštadienio eitynės.

Netrumpa kelio atkarpa eina per mišką. Ta miško dalis sutvarkyta ir iki šiol kruopščiai prižiūrima – seni medžiai iškirsti, jaunuolynai formuojami ir prižiūrimi. Šiuo metu yra pastatyti suoliukai. Tokių poilsiui skirtų vietelių šioje aplinkoje yra ne viena.

Kaip ir kadais, per Sekmines meldžiamasi prie kiekvienos Veprių kalvarijos koplytėlės. Tačiau, pavyzdžiui, per Cedrono upelį

Sekminių atlaidai pamažu keičiasi

žmonės taip, kaip kadais, nebebrenda. O jei brenda, tai tik vienas kitas tikintysis.

D. Urbonienė pastebi, kad per Sekmines jų miestelis pasipuošia. Buvo laikas, kai žmonės net išsikabindavo vėliavas. Yra sodybų, pro kurias praeina Kristaus kelias. Gyventojai puošia jas ir koplytėles gėlėmis.

Kodėl žmonės kasmet atvyksta į Sekminių atlaidus?

„Vepriai tikrai ypatinga vieta žemeje“, – įsitikinusi D. Urbonienė.

Pasak jos, ši šventė, jei joje dalyvaujama nuo pradžios iki pabaigos, sukuria labai stiprias emocijas.

Itin kruopščiai sutvarkyta aplinka, papuoštos koplytėlės, žmonių nusiteikimas, gausiai žydinčios pavasario gėlės – visa tai sukuria neišdildomą įspūdį. „Sekminės – didelė šventė sielai, nepakartojami vaizdai akims ir bendruomeniškumo jausmas maldininkams“, – sako vepriškė.

35 stotys

Veprių kalvarijas sudaro 35 stotys, kurių ilgis – 6,7 km, ir 12 Marijos takelių (2 km ilgio).

Pakeliui iš pirmosios kalvarijų stoties į antrąją praeinamos miestelio kapinės, prie kurių sustoję maldininkai giesme „Viešpaties angelas“ pagerbia mirusiuosius.

Sekminės Vepriuose.

Toliau einama mišku, kuriuo teka Cedrono upelis.

Šv. Rašte aprašyta, kaip Jėzus

su savo mokiniais nuėjo anapus Cedrono upelio.

Nukelta į 8 p.

Sekminės Vepriuose 2022 m. birželio 3-5 d.

Penktadienis

17.00 val. Šv. Mišios.
Po Šv. Mišių bus einamos Kalvarijos.

Šeštadienis

10.00 val. Šv. Mišios.
Šv. Mišias ves Kauno arkivyskupas metropolitas Kęstutis Kėvalas.
Po Šv. Mišių bus einamos Kalvarijos.

12.00 val. Šv. Mišios.

Sekmadienis

8.00 val. Šv. Mišios.
Po Šv. Mišių bus einamos Kalvarijos.

10.00 val. Šv. Mišios.

12.00 val. Šv. Mišios su procesija.

Atkelta iš 7 p.

Maldininkai, brisdami per upelį, prausdavosi jo vandeniu ir pasirinkdavo akmenėlių, kuriuos parsinešdavo namo. Toliau keliais užeidavo į vadinamąjį Ubagų kalną, kur jų jau laukdavo elgetos...

Sovietiniais laikais Lietuvos šventąsias vietas buvo stengiamasi išnaikinti, tad ir Veprių kalvarijos buvo nugriautos. Tačiau žmonės kryželiais ir gėlėmis pažymėdavo buvusių stočių vietas ir toliau organizuodavo Kryžiaus kelio eisenas. Vietiniai sovietų aktyvistai dėjo daug pastangų neleisti žmonėms dalyvauti Sekminių eisenose, atšaukdavo autobusus, tikrindavo

vykstančius žmones, bet šios pastangos ėjo veltui. Per Sekmines tiesioginiai ir aplinkiniai keliai suplaukdavo minios žmonių.

1989 m. per Sekmines buvo atšventintos Veprių kalvarijos, o aukotojų lėšomis atstatytos koplytėlės.

Kalvarijas anksčiau eidavo 4 valandas. Maldos būdavusios ilgos prie kiekvieno sustojimo. Dabar šis kelias apeinamas per 2,5 valandos.

Pilgrimystės istorija

Krikščionių piligriminės kelionės į Jeruzalę prasidėjo II amžiuje, siekiant aplankyti vietas, susijusias

Sekminių atlydai pamažu keičiasi

su Jėzaus Kristaus kančia. Švč. Mergelė Marija buvo pirmoji piligrimė, apėjusi savo Sūnaus Kančios kelią. Ji, leisdama nuo Golgotos kalno, apmąstė Sūnaus kankinystę. Nuo Piloto rūmų iki Golgotos kalno Švč. Mergelė Marija suskaičiavo 1 361 žingsnį, o vėliau ji įrengė Kryžiaus kelio stotis.

Piligrimai vykdavo aplankyti Kryžiaus kelio, kur meldamiesi galėjo asmeniškai išgyventi Dievo Sūnaus kančią, prašydami malonės sau ir artimiesiems. Palestiną užėmus musulmonams, tikintieji prarado galimybę lankytis Šventojoje Žemėje, tad Kryžiaus kelio stotys V a. pradėtos statyti Europoje.

Manoma, kad pirmosios Kryžiaus kelio stotys Lenkijoje ir Lietuvoje buvo įsteigtos remiantis Mikalojaus Kristupo Radvilos įspūdziais iš kelionės į Jeruzalę 1582–1584 m.

Šiuo metu Lietuvoje yra trejos kalvarijos – Vilniuje, Žemaičių Kalvarijoje (Plungės rajone) ir Vepriuose (Ukmergės rajone).

Istoriniai šaltiniai liudija, kad Veprių kalvarijos buvo įrengtos susipykus Upninkų ir Veprių miesteliams dėl bažnyčios. Sugriuvus Upninkų bažnyčia, caro valdžia neleido jos restauruoti, tad nutarta įkurti parapiją Vepriuose ir į šią bažnyčią pervežti Upninkų bažnyčios inventorių.

Upninkiečiai neleido paimti inventoriaus, riaušės tarp jų ir vepriškių truko pusantros paros. Laimėjus vepriškiams, upninkiečiai boikotavo naują bažnyčią. Vepriškiams kilo dilema, ką daryti, kad parapijos bažnyčia nebūtų tuščia. Buvo iškelta idėja Vepriuose

įkurti kalvarijas.

Kalvarijų planas buvo parengtas Vilniaus kalvarijų pavyzdžiu, statant vartus ir koplytėles, o iš Jeruzalės viena maldininkė atvežė dvylika maišelių šventosios žemės. 1846 m. Vepriuose pirmą kartą buvo apeiti Kristaus kančios keliai.

Senos tradicijos

Kalvarijose Kryžiaus kelias apeinamas švenčiant Sekminių – Šventosios Dvasios atsiuntimo – šventę. Kaip rašoma Šv. Rašte, ant Jėzaus mokinių būrelio tada nusileido Šv. Dvasia.

Mūsų protėviai per Sekmines apkaišydavo trobas ir gyvulius žalumynais, berželių šakomis. Sekminių šventė susijusi su vaisingumu, augimu, simbolizuojančiu Šv. Dvasios plitimą visame pasaulyje.

Sekminės yra trečioji pagal svarbą katalikiška šventė, kurioje gražiai dera katalikiški ir pagoniški apeiginiai papročiai.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Veprius garsina Sekminės, krateris ir kūrybingi žmonės

Skulptūra „Geldutė“. Autorius – J. Žentelis.

Atkelta iš 7 p.

Kūrėsi kolūkis

Sovietmečiu Vepriai buvo S. Neries kolūkio gyvenvietė, veikė profesinė technikos mokykla, rengusi kaimo mechanizatorius, daržininkus, vairuotojus, šalia naikinamų kalvarijų buvo pastatyta pionierių stovykla.

Ant Veprių ežero kranto ties Geležės upelio ištakomis stovėjęs triaukštis Pliaterių vandens malūnas ir medinis tiltas buvo nugriauti. Devintajame dešimtmetyje šioje vietoje įrengta gelžbetoninė ežero užtvanka su pėsčiųjų tilteliu.

Veprių pavadinimas kildinamas iš baltiško žodžio veprys, reiškiančio šerną. Veikiausiai gyvenvietės ir pilies pavadinimas kilo nuo greta esančio ežero vardo, kurio pavadinimas galėjo būti Veprys.

Skulptūra

Reikšmingiausias istorinis miestelio monumentas – apie 1772–1798 m., kaip manoma, Mykolo Kosakovskio iniciatyva statytas baroko stiliaus koplytulpis. Jis skirtas 1768 m. Baro

konfederacijai ar į Šiaurę Simono Kosakovskio vedamų konfederatų laimėtiems mūsų prieš Rusijos karinius dalinius atminti.

Koplytstulpis dengtas cinkuota skarda, manoma, kad kadaise galėjęs turėti medinį antstatą. Jo viduje patalpintas medinis kryžius su nukryžiuotojo skulptūra. Vadinamas „Baltuoju kryžiumi“. Jis yra vienas seniausių statinių Vepriuose ir vienintelis mūrinis baroko architektūros paminklas Ukmergės rajone.

Veprių miestelyje veikia Ukmergės kraštotyros muziejus Veprių filialas. Čia vyksta aktyvus visuomeninis kultūrinis gyvenimas: organizuojamos šventės, meno darbų parodos ir kiti renginiai.

Vepriuose vaikystėje atostogaudavo iš čia kilęs lietuvių rašytojas ir dailininkas Leonardas Gutauskas. Šiandien čia buriasi kūrybingų mūsų kraštą garsinančių žmonių bendruomenė.

Parengė Vilma Nemunaitienė

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Kratos ir tardymai

Kaunas–Vilnius. Ryšium su 1986 m. gegužės 22 d. kratomis (kratos buvo padarytos pas kauniečius Algirdą Patacką, Antaną Patacką, inžinierių Paulių Martinaitį, menotyrininką Petrą Kimbrį, inžinierių Edvardą Šiugždą, fotografą Gytį Ramošką ir kt.), iki spalio 1 d. saugumo buvo tardyta apie 60 asmenų. Tarp jų – kauniečiai filologas Vytautas Ališauskas, matematikas Algis Saudargas, Aušra Saudargaitė, architektas Rimantas Žimkus, skulptorius Vladas Rukša, Adelė Urbonaitė, gydytoja Kurklinskienė, Ramūnas Kurklinskas, inžinierė Adelė Misiūtė, buvęs Žemės ūkio akademijos dėstytojas Vladas Kudirka, Arūnas Rekašius, inžinierius Vytautas Volskis, Žemės ūkio akademijos dėstytojas Prutenis Janulis, studentė Jūratė Banevičiūtė, buvęs politkalinys Liudas Simutis, pensininkė Birutė Federavičienė, buvęs Žemės ūkio akademijos dėstytojas Jonas Algirdas Lazauskas, restauratorius Antanas Jucevičius, darbininkas Kostas Lukėnas, architektas Vytautas Petrašonis, buvęs politkalinys Petras Plumpa, architektas Henrikas Sambora, matematikas Rolandas Razulevičius, Nijolė Patackienė (Algirdo Patacko žmona), M. Dambrauskienė

(politkalinio Liudo Dambrausko žmona; M. Dambrauskienei čekistai siūlė rašyti malonės prašymą, jei nenorinti, kad jos vyras mirtų kalėjime), inžinierius Viktoras Krūminis, filosofas Albinas Plėsnys, vilniečiai – filologas Rimantas Matulis, gydytoja Gaudenta Juozapaitytė, inžinierius Juozas Prapiestis, Zarasų rajone dirbanti gydytoja Ramunė Butkevičiūtė, Garliavoje gyvenantis Adolfas Teresius ir kt.

Visi tardomieji buvo klausinėjami apie ryšius su Algirdu Patacku, Algiu Saudargu, Petru Kimbriu. Tardytojai stengėsi surasti liudininkus, kurie patvirtintų tardytų ar asmenų, pas kuriuos buvo kratos, ypač Antano ir Algirdo Patackų, „antitarybinę veiklą“. Antanui Patackui buvo inkriminuojama knygos „Kun. Ambraziejus Jakavonis. 1886–1986“ bei leidinio apie Baltarusijos lietuvių autorystę. Tardymuose čekistai tvirtino, kad tardomųjų santykiai su religija jų nedomina, tačiau nuolat primedavo įvairius klausimus, liečiančius pasaulėžiūrą ar tiesiogiai susijusius su religija.

Šiluva. 1986 m. rugsėjo 8 d., apie 16 val., Šiluvos autobusu stotelėje saugumiečių ir milicininkų buvo sulaukytas Alfonsas Bumbulis, rinkęs Šiluvos baž-

nyčioje parašus dėl Klaipėdos bažnyčios grąžinimo. Milicijos darbuotojai A. Bumbulį, atėmę iš jo tekstus su parašais, nuvežė į Šiluvos milicijos skyrių. Iš Šiluvos A. Bumbulis buvo nuvežtas į Raseinius, kur rajono teisėjas Šumauskas perskaitė kaltinamąjį aktą, būk tai jis, A. Bumbulis, koliojęs milicijos pareigūnus, nevykdęs jų nurodymų. A. Bumbulis mėgino paneigti melagingus kaltinimus, sakydamas, jog incidentą Šiluvos autobusu stotelėje matė apie 30 žmonių ir jie gali paliudyti, kad nieko panašaus nebuvo, minėti kaltinimai tendencingai sufabrikuoti.

Kaip ir įprasta tokiais atvejais, teisėjui Šumauskui nerūpėjo tiesa, pareiškęs „liudininkų gana“, nuteisė A. Bumbulį 7 paroms arešto. Raseinių kalėjime A. Bumbulis išbuvo iki rugsėjo 15 d.

Grubiai, sunaikinant pareiškimų tekstus ir parašus, su parašu rinkėjais dėl Klaipėdos bažnyčios grąžinimo čekistai ir milicininkai elgėsi Sedoje, Kartenoje ir kitose vietovėse.

„Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“, 1986 m. Nr. 72

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

